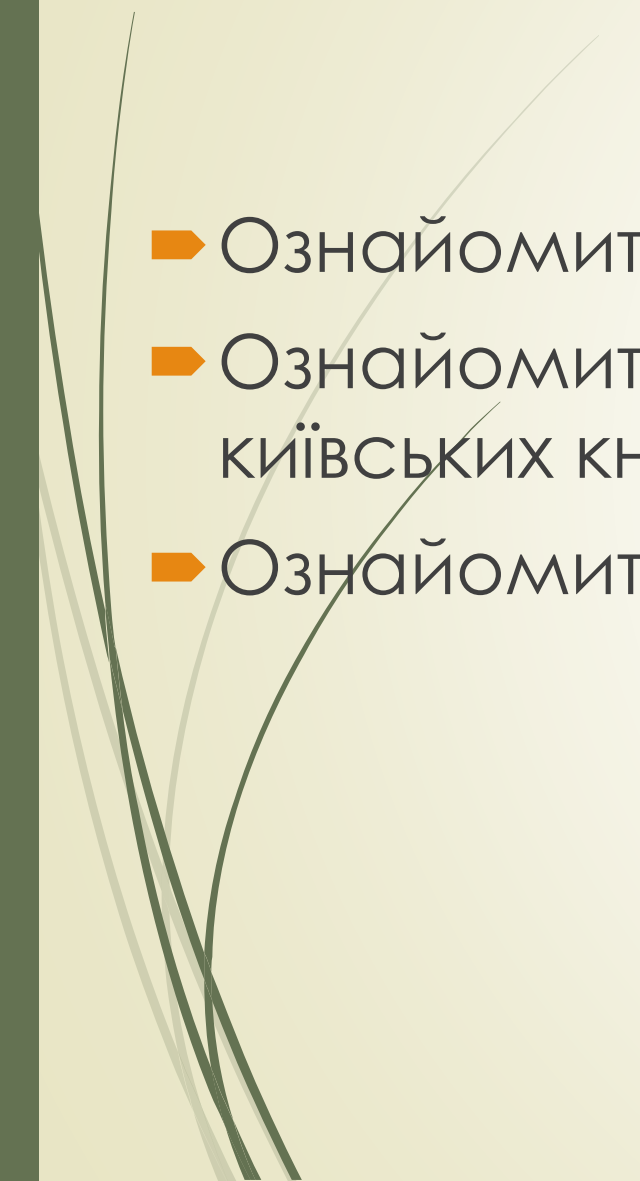

Київська Русь

Мета уроку

- ▶ Ознайомити учнів з появою Київської Русі
 - ▶ Ознайомити учнів з внутрішньою і зовнішньою політикою київських князів
 - ▶ Ознайомити учнів з причинами занепаду Київської Русі
-

План уроку:

- ▶ Слов'яни в давнину
 - ▶ Виникнення та розвиток Київської Русі
 - ▶ Розквіт Київської Русі
 - ▶ Політична розробленість Київської Русі
 - ▶ Культура Київської Русі
-

СЛОВ'ЯНИ В ДАВНИНУ

Давні слов'яни

Слов'яни — автохтонне (корінне) індоєвропейське населення Центральної Європи

Територія розселення	Від Балканського півострова до Балтійського моря, від Ельби до Тихого океану
Перші згадки	У римських джерелах початку I тис. н. е. (Тацит, Пліній Старший, Птолемей) під ім'ям <i>венедів</i> . У Прокопія Кесарійського (512 р.) під ім'ям <i>склавинів</i> . Йордан (551 р.) згадує венедів, антів, склавинів

АНТЫ Крупнейшие славянские племенные объединения в VI в.

Чехи Славянские племенные союзы и племена в VI в.

↪ Вторжения славян на Балканский п-ов в VI-VII вв.

Территории проживания:

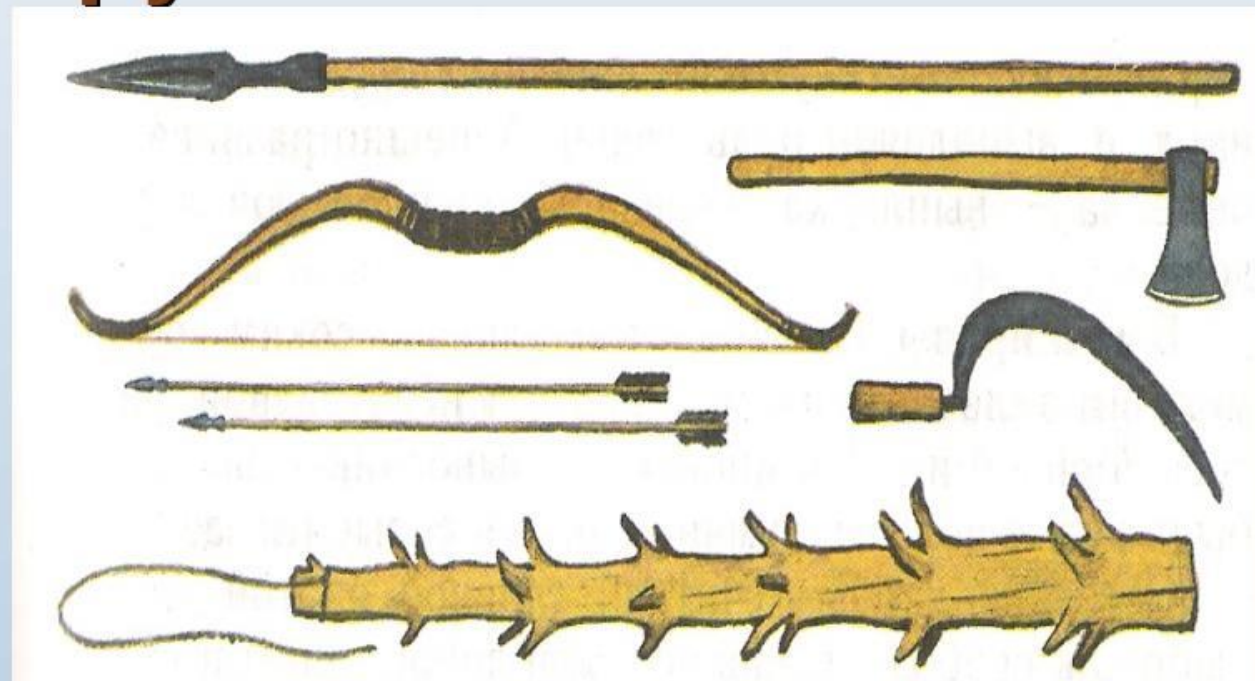
- восточных славян
- южных славян
- западных славян

Основні
заняття

Підсічне або орне землеробство (пшениця, жито, ячмінь, овес, льон, горох, ріпа, цибуля тощо).
Осіле скотарство (вівці, кози, велика рогата худоба, свині).
Полювання, рибальство, бортництво.
Ремесла: ливарна справа, ковальство, ткацтво, гончарство (без гончарного кола), виготовлення скла, знарядь праці та прикрас із кістки, дерева.
Торгівля: із Подунав'ям, Прибалтикою, Північним Причорномор'ям.
Контролювали торговельний шлях із Балтійського до Чорного моря по Дніпру

Орудия труда и оружие славян

Суспільний
устрій

Племена склалися з родів; рід очолював старійшина, плем'я — вождь.
V—VII ст. — початок формування слов'янських племінних союзів (антське об'єднання), що є передумовою виникнення держави

Поселення

Розташовувалися «гніздами» по 10—15 поселень у кожному. Житло — землянка або напівземлянка з дерев'яними чи плетеними стінами (для однієї сім'ї). У кутку — кам'яна або глиняна піч

Релігія

Язичництво. Основні боги: Дажбог (бог Сонця), Стрибог (бог вітру), Перун (бог грому і блискавки), Велес (бог худоби та багатства), Мокош (богиня родючої землі тощо).
Спалення померлих, щоб вони швидше діставалися потойбічного світу

Верования славян Боги

Перун

Главный бог славян

Велес

Бог скотоводства и торговли

Стрибог

Бог ветров

Виникнення і розвиток Київської Русі

Передумови створення держави

Економічний розвиток	Зростання продуктивності праці внаслідок удосконалення знарядь праці, піднесення міст як центрів ремесла й торгівлі, розвиток торговельного шляху «із варягів у греки»
Феодальні відносини	Зростання майнової та соціальної нерівності, виділення панівної верхівки — вождів племен, старійшин, у залежність до якої потрапляли більшість селян і городян
Племінні відносини	Заміна родової общини сусідською, яка об'єднувала маленькі сім'ї. Завершення формування союзів племен, які починають переростати в племінні князівства. Необхідність оборони своїх земель від нападів варягів, хозарів

*Аскольд
і Дір*
(? —
882 рр.)

Розширення кордонів (владу Києва визнали племена деревлян, частина сіверян і дреговичів).

Невдала спроба приєднати полочан і кривичів.

Організація перших великих походів на Візантію (860 і 866 р.), політичним наслідком яких було укладення угоди, за якою Візантія сплачувала щорічну данину Києву, а Русь зобов'язувалася надавати їй військову допомогу.

Зростання могутності Київської держави.

Перетворення Києва на велике торговельне місто та центр наддніпрянської держави

Аскольд і Дір — перші відомі князі

Олег
(882—
912 pp.)

Регент при малолітньому сині Рюрика Ігорі.

Захоплення Києва після вбивства Аскольда і Діра, наслідком чого стало об'єднання Північної та Південної Русі, що створило основу для загальноруської державності.

Розширення кордонів держави шляхом приєднання сіверян, радимичів, деревлян, а також неслов'янських племен меря, чудь і весь.

Звільнення підкорених племен від данини Хозарському каганату; боротьба з хозарами.

Сприяння централізації Русі.

Організація опору угорським племенам, що проходили з Уралу в Подунав'я.

Будівництво нових міст і фортець.

Здійснення вдалих походів проти Візантії (907 і 911 р.), наслідком яких став вигідний торговельний договір, згідно з яким руські купці торгували без мита та проживали в Константинополі за рахунок імператора.

Укріплення військової могутності Русі, активізація її зовнішньополітичної діяльності

КИЇВСЬКА ДЕРЖАВА за ПЕРШИХ КНЯЗІВ

- ▬▬▬ Руська земля – державне утворення Аскольда до 882 р.
- ▬▬▬▬▬ Державне утворення Рюрика (870–879 рр.) і Олега (879–882 рр.)
- ▬▬▬▬▬ Шлях "із варягів у греки"
- ▬▬▬▬▬ Кордони держав у другій половині IX ст.
- ➔ Похід Олега на Київ у 882 р.
- ▬▬▬▬▬ Київська держава наприкінці князювання Олега (912 р.)
- ▬▬▬▬▬ Землі, придані до Київської держави за князювання Ігора (912–945 рр.)
- ▬▬▬▬▬ Кордони Київської держави у 945 р.
- - - - - Традиційний шлях полюддя
- ➔ Походи руських дружин проти візантійців і на Каспій
- ➔ Переселення кочових народів: угрів (мадярів) у IX ст.
- ➔ печенігів наприкінці IX ст.
- ПОЛЯНИ Східнослов'янські союзи племен
- В'ЯТИЧІ Племена і держави, що сплачували данину хозарам на сер. IX ст.

Племена і держави, що сплачували данину хозарам на сер. IX ст.

Ігор
(912—
945 рр.)

Відновлення влади над повсталими деревлянами й уличами.
Продовження об'єднання слов'янських племен.
Жорстке укріплення центральної влади.
Дав відсіч печенігам, що з'явилися біля кордонів Київської Русі,
і навіть найняв їх у військо.
Походи на Візантію (941 і 943 р.), але менш удачі, ніж в Олега.
Здобуття міст Дербент і Берда внаслідок походу на Закавказзя.
Був убитий деревлянами під час спроби зібрати повторну данину

Ольга
(945—
964 рр.)

Помста деревлянам за вбивство свого чоловіка Ігоря (спалення деревлянського міста Іскоростеня).

Упорядкування збору данини: установлення уставів — порядку збору данини та погостів — місць для збору данини (полюддя).
Розподіл податків на власне князівські та державні

Ольга

Здійснення візиту до Константинополя, де прийняла хрещення під ім'ям Олени.

Укладення договору з Візантією, за яким Київська Русь допомагала імперії в боротьбі з болгарами, норманами й арабами в обмін на данину.

Відновлення привілеїв для руських купців у Візантії.

Спроба встановити дипломатичні контакти з Німецькою імперією.

Сприяння створенню єдиної держави.

Надання переваги в зовнішній політиці дипломатії перед військовою силою.

Підвищення міжнародного авторитету Київської Русі

**Свято-
слав**
(964—
972 рр.)

Призначення своїх синів намісниками в Києві, Овручі й Новгороді.
Прибічник язичництва, руйнував християнські храми.
Приєднання племен в'ятичів (межиріччя Оки та Волги).
Розгром Волзької Булгарії та Хозарського каганату, підкорення племен ясів і касогів (Північний Кавказ); розгром Хозарського каганату відкрив шлях кочовикам, які завдавали великої шкоди Київській Русі.
Здійснення двох походів на Дунайську Болгарію, що допомогло Візантії придушити болгарське повстання.
Мав план перенесення столиці до болгарського міста Переяславця.
Знесилення Русі численними війнами.
Загинув від рук печенігів, найнятих Візантією.
Більшість завойованих територій після смерті Святослава були втрачені

Характерні риси періоду становлення Київської Русі

Постійна рухливість кордонів, розширення території

Слабкість великокнязівської влади, що не була ще чітко організованою та централізованою

Складання нових феодалських відносин у суспільстві

Зародження основної уваги князів на зовнішній політиці

Вихід Київської Русі на міжнародну арену

Розквіт Київської Русі

**Володимир
Великий**
(980—
1015 рр.)

Після смерті Святослава між його синами почалася міжусобна війна, у якій переміг наймолодший Володимир. Завершення формування території Київської Русі, приєднавши племена білих хорватів, дулібів, в'ятичів, радимичів

(територія Київської Русі простягалася від Чудського, Ладозького, Онезького озер на півночі до Південного Бугу на півдні, від Карпат на заході до межиріччя Оки та Волги на сході).

КИЇВСЬКА ДЕРЖАВА за КНЯЗЮВАННЯ ВОЛОДИМИРА ВЕЛИКОГО та ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Київська держава на початку князювання Володимиром Святославичем (980 р.)	"Змієві вали" – система укріплень, що зводилася в X–XI ст. для захисту від кочовиків
Походи київських князів	Переселення торків (гузів) на початку XI ст.
Місце хрещення Володимира	Переселення половців у середині XI ст.
Території, приєднані до Київської держави за князювання Ярослава Мудрого (1019–1054 рр.)	Вирішальна перемога князя Ярослава над печенігами у 1036 р.
Території, приєднані до Київської держави за князювання Володимиром Святославичем (980–1015 рр.)	Території, приєднані до Київської держави за князювання Ярослава Мудрого (1019–1054 рр.)
Територія Червонських міст (у 981–1018 рр. до Київської Русі; у 1018–1031 рр. до Польщі; від 1031 р. у складі Київської Русі)	Племена, які сплачували данину київським князям
КОРДАНИ Київської держави у 1054 р.	МУРОМА

Хрещення Володимира Святославича

КИЇВСЬКА ДЕРЖАВА за ПЕРШИХ КНЯЗІВ

Руська земля – держава утворення Аскольда до 882 р.	Кордони Київської держави у 945 р.
Державне утворення Рюрика (870–879 рр.) і Олега (879–882 рр.)	Традиційний шлях полюддя
Шлях "із варягів у греки"	Походи руських дружин проти візантійців і на Каспій
Кордони держав у другій половині IX ст.	Переселення кочових народів: угрів (мадярів) у IX ст.
Похід Олега на Київ у 882 р.	печеніги наприкінці IX ст.
Київська держава наприкінці князювання Олега (912 р.)	Східнослов'янські союзи племен
Землі, приєднані до Київської держави за князювання Ігоря (912–945 рр.)	Племена і держави, що сплачували данину хозарам на сер. IX ст.

Військо Олега підступає до Харківграда

Проведення *адміністративної реформи*, суть якої полягала в передачі земель, якими раніше правили місцеві правителі, своїм синам, вірним великокнязівським посадникам і найближчим боярам; таким чином, на зміну родоплемінному поділу суспільства остаточно прийшов територіальний.

Здійснення *військової реформи*, суть якої полягала у формуванні боєздатного відданого князю війська з дружинників-слов'ян, а не з варягів; таким чином, було укріплено князівську владу, створено сильну централізовану державу.

Проведення *релігійних реформ*:

близько **980 р.** — невдала спроба модернізувати язичництво з метою об'єднання племен навколо Києва, визнавши головним богом Перуна;

988 р. — прийняття Володимиром хрещення за православним обрядом і запровадження християнства на Русі; хрещення Русі зрівняло її з провідними європейськими державами.

Значення та наслідки прийняття християнства

Зростання міжнародного авторитету Київської Русі

Створення надійного ґрунту для формування могутньої централізованої держави, укріплення великокнязівської влади

Сприяння формуванню та зміцненню нових феодальних відносин у суспільстві

Розвиток культури (кам'яне зодчество, архітектура, іконопис, мозаїки, фрески; знайомство Русі з античними традиціями; запровадження слов'янської писемності (кирилиці); початок літописання, поширення книги)

Пом'якшення звичаїв

Оборона Київської Русі від печенігів, для чого були побудовані застави з військовими гарнізонами на кордонах держави.

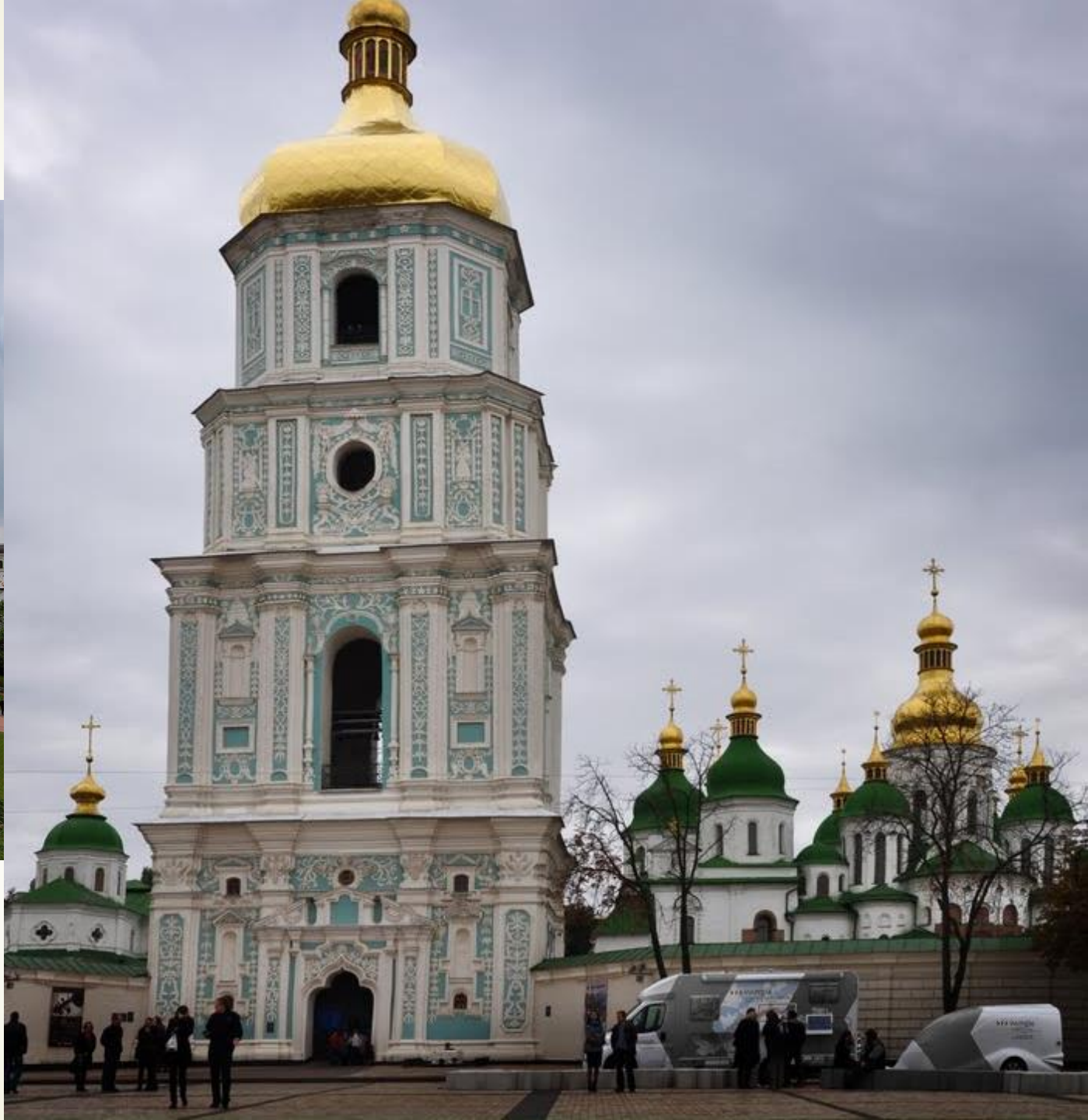
Сприяння розвитку освіти (відкриття перших шкіл).

Розбудова Києва як столиці держави: укріплена фортеця — «місто Володимира», церква Пресвятої Богородиці (Десятинна), князівські палаци тощо.

Початок карбування золотих і срібних монет (срібники і златники), на яких зображувалися образи Христа й Володимира та тризуб.

Зміцнення дипломатичних зв'язків із Польщею, Угорщиною, Чехією, Норвегією, Швецією шляхом укладення династичних шлюбів

-
- ▶ Печеніги — об'єднання тюркських та інших племен, що вперше згадується у VIII столітті, востаннє етнонім «печеніги» згадується в угорських джерелах кінця XIV — початку XV століття; у візантійських джерелах як «пачинакіти», в арабських — народом «баджнак». Печенізька мова належала до тюркської групи мов у переважної частини населення печенізької держави, провідна верства печенігів користувалася перською мовою, визначну роль відігравали гуно-болгарські мовні елементи. Від кінця IX ст. до половини XI ст. очолювали кочову державу на теренах південної половини сучасної території України.

Правління Ярославичів

Дата	Подія
1054 р.	Розподіл Святославом перед смертю Русі між своїми синами (старші сини отримали головні міста: Ізяслав — Київ, Святослав — Чернігів, Всеволод — Переяслав). Ярослав наказував своїм синам жити в мирі та берегти державу
1054— 1073 рр.	Співправління старших синів Ярослава — Ізяслава, Святослава та Всеволода (<i>триумвірат</i>)
1068 р.	Битва на <i>річці Альті</i> , у якій половці (кочові племена) розгромили Ярославичів, що викликало повстання киян. Установити лад у Києві Ізяславу вдалося тільки за допомогою польського війська
1073— 1078 рр.	Початок міжусобних війн між Ярославичами, які насамперед були спричинені відсутністю єдиної системи престолонаслідування

1078— 1093 рр.	Правління останнього сина Ярослава Мудрого — Всеволода (його влада не поширювалася на західні й північно-східні землі; воювати він не любив, конфлікти розв'язував дипломатичним шляхом; після його смерті в Києві посів Святополк Ізяславич, останній онук Ярослава Мудрого)
1097 р.	<i>Любекський з'їзд</i> князів, який прийняв рішення про припинення міжусобиць, щоб не послаблювати країну, і про наслідування князями своїх вотчин; таким чином, з'їзд закріпив поділ Русі на удільні князівства, які стали власністю окремих родин — нащадків Ярослава

Князювання Володимира Мономаха та Мстислава Володимировича

Князь	Характеристика діяльності
Володимир Мономах (1113—1125 рр.)	<p>Онук візантійського імператора Константина Мономаха та Ярослава Мудрого.</p> <p>Після смерті батька Всеволода Ярославича поступився київським престолом Святополку Ізяславичу, а сам повернувся до Чернігова, а згодом — до Переяслава.</p> <p>Був запрошений киянами на князювання (1113 р.).</p> <p>Відновив централізовану одноосібну владу на Русі.</p> <p>Припинив князівські міжусобиці.</p> <p>Загальмував процес розпаду держави.</p> <p>Знизив податки залежних верств населення.</p> <p>Зменшив відсотки за позиками лихварів.</p> <p>Автор «Повчання дітям» про любов до рідної землі, батьків, ближніх; змалював образ ідеального правителя, який має зберігати єдність і могутність Русі, запобігати князівським чварам і захищати країну від нападників.</p> <p>Опікувався розбудовою Києва, освітою</p>

**Володимир
Мономах**

Був організатором усіх переможних походів проти половців.
Забезпечив обороноздатність країни.
Відновив міжнародний авторитет Київської Русі

**Мстислав
Володи-
мирович**
(1125—
1132 рр.)

Старший син Володимира Мономаха, який став його наступником.
Зберігав єдність Київської Русі.
Успішно відбивав напади половців.
Здійснив переможний похід проти литовських племен.
Підтримував династичні зв'язки з Норвегією, Данією, Візантією. Угорщиною.
Останній одноосібний правитель Київської Русі, після смерті якого Давньоруська держава вступила в період феодальної роздробленості

Причини феодальної роздробленості Київської Русі

Перетворення великого землеволодіння на спадкове, а господарства — на натуральне, що зменшувало потребу в торговельних контактах та об'єднанні земель

Воєнно-політичне посилення бояр та удільних князів, які ставили власні інтереси вище за державні; влада великого князя стала зайвою

Поява нових міст як економічних і воєнно-політичних центрів, наростання суперництва між ними й Києвом

Зміна торговельних шляхів у зв'язку з пануванням у степу кочових племен, які перекрили шляхи до Чорного та Каспійського морів; Київ залишився поза межами основних торговельних шляхів

Різний етнічний склад руських територій, формування українців, білорусів і росіян

Найбільші князівства

Київське, Переяславське,
Чернігово-Сіверське,
Волинське, Галицьке
(основа формування
Української держави)

Володимиро-Суздальське,
Новгородське, Псковське,
Смоленське, Рязанське
(основа формування
Московської держави)

Полоцьке, Мінське,
Турівське
(основа формування Білоруської держави)